

legum sanctiones, quod meum est, ex alia causa meum fieri non possit, nisi desierit esse meum: [& infra. 1] Cum ergo privilegium Henrici confirmatorium tantum extiterit, saltem quoad illa, quæ deducta sunt in iudicium, si principale non tenuit, nec accessorium, quod ex eo, vel ob id dignoscitur esse secutum: [& infra. 2] Per instrumenta vero locationis nec est utrique probata proprietates, nec ad plenum possessio, cum ad probationem rei propriæ, sive ad defensionem non sufficiat facta locatio: [& infra.] Cum autem super his fuisset diutius litigatum, quia legitime probata non fuerant, quæ petebantur ad monasterium pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem tuum nomine tuo, & Mediolan. Ecclesiæ sententialiter duximus absolvendum: quoniam cum obscura sunt jura partium, concluevit contra eum, qui petitor est, iudicari.

[1 Præsertim cum pars monasterii visa fuerit comprobare, tum per privilegium concessionis, tum per instrumentum sententiæ, vel illa quidem legitime fuerant a Luitardo donata, & illa donatione per totum iudicium est usæ. Unde post donationem huiusmodi eadem eidem non poterant redonari.]

[2 Pari modo cetera privilegia Romanorum Imperatorum, etiam si varia fuissent ac sine suspitione reperta, ad probationem tamen invalida probarentur.]

CAP. VII.

Non valent literæ super absolutione voti per cruce signatos imperate, tacita veritate, vel expressa falsitate.

Idem Cantuariensi Archiepiscopo. (an. 1208.)

Quod super his: [& infra.] Quæstivisti a, quid agere debeas circa cruce signatos, qui dicentes se ab Apostolica sede redire, super absolutione sua ignota Cardinalium sigilla reportant: cum eis super impedimentis expositis non fuisset de levi credendum. Ad quod taliter respondemus, quod si quandoque talibus literas indulgemus, illis, qui personas, & facultates eorum plenius noverunt, hoc modo scribimus, ut super impedimentis expositis (inquisita diligentius veritate) statuatur circa illos, quod animarum salutem, & succursus terræ sanctæ magis noverint expedire: providentes attentius, ne quid in fraudem voti fallaciter constringatur. Unde si tales per suppressionem veritatis, aut falsitatis expressionem, literas non solum Cardinalium, sed etiam nostras, nec solum dubias, sed etiam certas consisterit impetrasse, carere volumus impetratis, & eis non obstantibus ad voti executionem compelli.

CAP. VIII.

Si de extravagantia dubitatur, an decretalis sit authentica: aut est juri consona, & tunc iudicatur secundum illam, aut dissona, & tunc Papa consultitur.

Idem Heliensi Episcopo. (an. 1208.)

Pastoralis b, &c. [& infra. 1] Auctoritate præsentium duximus statuendum, ut cum aliqua decretalis, de qua Index merito dubitet, allegatur: si eadem juri communi sit consona, secundum eam non metuat iudicare; cum non tam ipsius, quam juris communis auctoritate procedere videatur. Verum si juri communi sit dissona, secundum ipsam non iudicet, sed superiorem consulat super ea.

[1 Quæstivisti etiam, quibus iudiciis fides sit adhibenda Decretalibus, de quorum auctoritate Index potest non immerito dubitare, cum plures inventiantur in compilatione scoliarum, & allegentur in causis, de quibus per bullam non constitit, nec ipse per metropoles insinuatæ fuerunt. Quia igitur sepe contingit, quod etiam coram nobis decretales huiusmodi proponuntur, quas esse authenticas dubitamus. f. r. benignius respondentes.]

CAP. IX.

Post Publicatas attestaciones usque ad conclusionem possunt

a Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. b Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vid. Bart. & DD. in l. cum prolatis. ff. de re iudic.

instrumenta produci, hoc primo. Consuetudo loci facit instrumentum authenticum. hoc secundo.

Idem Episcopo sancti Andree, & Abbati de Broch. (an. 1206.)

Cum dilectus a: [& infra.] Ad secundam quæstionem duximus respondendum, quod utraque pars potest instrumentum etiam post publicationem attestacionum usque ad definitivam sententiæ calculum exhibere, antequam sit in causa conclusum. Super tertio vero articulo respondemus, quod si consuetudo illius patriæ obtineat approbata, ut instrumentis illius Regis fides adhibeatur, vos ea secure poteritis admittere: præsertim cum supradictus Rex tantæ fuerit honestatis, quod ipsius instrumenta maximæ auctoritatis sint in partibus b Scotianis.

CAP. X.

Falsitas instrumenti, vel quod deest instrumento, probari potest per testes.

Idem Petro civi Viterbiensi. (an. 1206.)

Cum Joannes c Heremita a te centum, & triginta libras Senen. ex causa mutui coram Donadeo, & Joan. Iudicibus Viterbiensibus, petiisset, & tu ex adversa proponeres, quod cum idem in centum, & octoginta libris tibi pro pretio domus, quam eidem vendideras, teneretur, centum triginta libras ex illis non immerito debebat compensare. Tandem cum super hoc, & quibusdam aliis articulis inter vos fuisset aliquandiu litigatum, Iudices attestacionibus publicatis te sententialiter condemnaverunt, ut eidem prædictæ domus possessionem vacuum d traderes, & a creditoribus liberatam: [& infra.] Cum igitur ab hac sententia ad nostram audientiam duxeris appellandum, & nos tam tibi, quam prædicto Joanni T. Subdiaconum, & Capellanum nostrum dederimus auditorem, ex parte tua fuit propositum, supradictæ domus venditionem non puram, sed conditionalem potius extitisse, ac nullatenus te teneri ad traditionem ipsius, quatuor nihilominus testibus ad hoc probandum inductis, quod etsi novum esset capitulum, pendeat tamen ex veteri, qui jurati deposuerunt, se interfuisse contractui inter te, & prædictum Joannem super eadem domo celebrato, pro qua centum octoginta librarum pretium tibi fuerat constitutum, tali videlicet adiecta conditione, ut tu domum ipsam inhabitares libere in vita tua, & post obitum tuum M. & R. natis tuis, ejusdem Joannis nepotibus, remaneret: cujus conditionis intuitu domum ipsam eidem Joanni pro minori pretio vendidisti, cum a G. morandi pro ipsa ducentas libras potuisses habere: anni vero, mensis, & diei, quo venditio facta fuit, iidem testes se dixerunt minime recordari. Dicitur vero Joannes venditionem non conditionalem, sed puram proposuit extitisse, ad hoc probandum publicum exhibens instrumentum: [& infra. 1] Tabellionem quoque, qui consecerat instrumentum, & unum ex testibus in instrumento subscriptis ad id probandum induxit: [& infra. 2] Porro cum dubitatio fuisset exorta, utrius deberet probatio prævalere, pro tua fuit parte propositum: quia etsi eandem vim obtineant instrumentorum fides, & depositiones testium, in litibus exercendis, non tamen quodlibet instrumentum tanti debet esse momenti, ut trium vel plurium idoneorum testium depositionibus præferatur: [& infra. 3] Ad hoc autem idem Joan. ex adverso respondit, quod cum intentionem suam per jam dictum fundaverit instrumentum, ac tu in modum exceptionis venditionem ipsam non pure, sed conditionaliter celebratam esse proponas,

nec

a Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. b Scotianis. c C. 1. eod. tit. in 4. compil. d Quando dicatur vacua possessio. Vide per Ang. & Legistas in l. in conventionalibus. §. si quis vacuum. ff. de verb. oblig. gloss. in §. quod autem. Instit. de usufructu.

a, nec per testes ad hoc a te inductos de certo fuerit tempore facta fides, & ideo non appareat, quod super illa venditione dependant, quam constat per dictum instrumentum determinato tempore fuisse contractam, huiusmodi probatio videbatur inefficax ad intentionem contrariam elidendam. Verum responsionem istam esse proponerebatur invalidam: quoniam cum utraque pars a nobis interrogata, fuisset in iure confessæ, quod unica tantum venditio super domo contracta fuerit, & ex depositionibus testium liqueat venditionem conditionalem fuisse: ex utriusque confessione colligitur, ejusdem domus venditionem conditionalem extitisse, non puram, non obstante quod ipsa interrogatio facta fuerit, postquam a partibus extitit in causa conclusum, cum Judex (qui usque ad prolationem sententiæ debet universa rimari) possit interrogare de facto, quotiens dubitationis aliquid b occurrit: [& infra. 4] De consilio fratrum nostrorum pronunciavimus, venditionem prædictæ domus fuisse conditionaliter celebratam, & te ob hoc c nullatenus obligatum ad traditionem ipsius: super hoc memorato Joanni silentium imponentes. Sententiam vero Iudicum prædictorum, qui alias iuste pronuntiassent noscuntur (cum huiusmodi exceptio coram ipsis nec probata fuerit, nec objecta) quoad dictum capitulum infirmamus, eam quoad alios articulos auctoritate d Apostolica confirmantes.

[1 In quo profitebaris, te propria voluntate vendidisse, ac tradidisse domum ipsam eidem Jo. Heremita, & postea CLXXX. librarum pretium recepisse.]

[2 Sed licet tabellio venditionem puram extitisse firmavit, prout in serie instrumenti continetur, utrum tamen sub conditione, vel pure fuerit contractus initus, dixit se minime recordari.]

[3 Satis est etenim, si propter tabellionis auctoritatem, qui suum officium fideliter adimplere præsumitur, cum ad hoc ex iuramento teneatur, tanta fides adhibeatur instrumento confecto, quanta foret duobus idoneis testibus adhibenda: sed cum per quatuor testes omni exceptione majores fuerit manifeste probatum, supradictam venditionem fuisse conditionaliter celebratam, eorum depositiones afferunt instrumento merito præferendas.]

[4 His igitur, & aliis tam coram nobis, quam coram prædicto Capellano propositis, & plenius intellectis.]

CAP. XI.

Defectus literæ non vitiat rescriptum.

Honorius III. (an. 1222.)

EX parte e charissimæ in Christo filiæ B. quondam Anglorum f Regine fuit propositum: [& infra.] Quia rescriptum Apostolicum pro eo quod in hac dictione, spoliarunt, hæc figura O. deerat, afferitur vitiosum: mandamus, quatenus hoc non obstante in negotio ipso ratione prævia procedas.

CAP. XII.

Licite appellatur a Iudice, qui parti hoc petenti non facit edi communia instrumenta.

Gregorius IX. Priori sancti Bartholomæi, & Decano de Arcubus London. (an. 1232.)

Perpetuus Vicarius Ecclesiæ de Recham. nobis exposuit, quod cum Prior, & Conventus de Ledis eum super decimis coram Iudicibus auctoritate Apostol. convenissent, & dictus G. super similibus coram ipsis reconvenisset eosdem, quia dicti Iudices copiam quorundam instru-

a Infero quod per confessionem rei, ubi debitum est liquidum, admittitur recompenratio. concor. l. Julianus. §. offerri. ff. de est. empt. b vide l. ubicunque. de interr. ad. l. 1. & 2. eod. tit. c Hæc duo verba, ob hoc, desunt in vetustioribus. d hæc verba, auctoritate Apostolica, desunt etiam. e vid. Rom. conf. 348. Bald. in l. imperator. ff. de stat. hom. & Jaf. in l. si quis mihi bona. de acq. heredit. l. Anglicorum. g Lugdun.

mentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem suam super principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum instantia postulanti, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum. &c.

CAP. XIII.

Scripturæ contrariæ ab eodem productæ, fidem non faciunt.

Idem. (an. 1230.)

Imputari ei a potest, qui contrarias inter se scripturas in iudicio protulit, fidem sibi adinvicem derogantes, cum in ipsius fuerit potestate, quam voluerat, non proferre.

CAP. XIV.

Si in instrumento debiti exprimitur causa, condemnatur debitor, nisi probeat indebitum: si non exprimitur, necesse est, ut creditor probeat id fore debitum.

Idem.

SI cautio, quam a te indebite proponis expositam, indeterminate loquatur, adversarius tuus tenetur ostendere debitum, quod continetur in ea. Sed si causam, propter quam huiusmodi scriptura processerit, expresseris in eadem, confessioni tuæ statum: nisi probaveris te id indebite promississe.

CAP. XV.

Auctoritate Ordinarii potest Notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere.

Idem I. tabellioni.

Cum P. tabellio morte b præventus, quædam non perferret instrumenta, quæ in notam redacta fuerant ab eodem: ad petitionem eorum, ad quos pertinent, auctoritate Ordinarii Judicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere, habitura per hoc perpetuam firmitatem.

CAP. XVI.

Instrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate Ordinarii, eandem vim habet cum originali.

Idem.

SI instrumenta propter vetustatem, vel propter aliam justam causam exemplari petantur: coram ordinario Iudice, vel delegato ab eo specialiter præsententur: qui si ea diligenter inspecta in nulla sui parte vitiatæ reperit, per publicam personam illa præcipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

TITULUS XXIII.

DE PRÆSUMPTIONIBUS.

CAP. I.

Sicut manifeste nocens est pœna obnoxius, ita & occultus, licet postea dicat se joco fecisse.

Salomon in Parabolis. c

Sicut noxius est, qui mittit lanceas, & sagittas in mortem: ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus, dicit, ludens feci.

CAP. II.

Ex violenta præsumptione fertur definitiva, & est casus notabilis.

Idem. d

Afferte mihi gladium. Cumque attulissent, ait: dividite infantem vivum, & date dimidiam partem uni, &

a Vide Anton. de Butr. in c. in nostra, sup. de testibus, & c. ex senore. sup. de rescript. Bart. & Salic. in l. scripturæ. C. de fide instrum. Bald. in l. imperator. 1. ff. de stat. hom. b Vide Matth. de assuet. super const. Neapol. in c. Bajulas omnes no. 13. & seq. Bal. conf. 62. l. 5. Alex. conf. 136. & 151. l. 1. c Cap. 26. & c. 1. eod. tit. in 1. compil. d in iudicio duarum mulierum, l. 3. Reg. c. 3. & cap. 2. eod. tit. in 1. compil.

& dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier, cuius filius erat vivus, ad Regem; (commota sunt quippe viscera eius super filio suo). Obsecro domine, date illi infantem vivum, & non occidatur: e contrario alia dicebat: nec mihi, nec tibi fit: sed dividatur. Respondit Rex & ait: Date huic infantem vivum, & non occidatur, hæc est enim mater eius.

C A P. III.

Conversatio in adolescentia facit presumptionem in senectute.

Hieronimus super Parabolis. b [an. 390.]

EX studiis suis intelligitur puer c. Quemcumque enim virtutibus studere, cum modestia continentiae, auditioni sapientum, obsevantiæ mandatorum Dei, maxime simplicitati, & humilitati videris, huius munda, & recta opera intellige.

C A P. IV.

Præsumitur contra illum, qui dilationibus subterfugit iudicium.

Bonifacius Papa Episcopus Gallie. (an. 422.)

Nullus dubitat d, quod ita iudicium nocens subterfugit, quemadmodum ut absolvatur, qui est innocens, quærit: consistitur enim de omnibus, quisquis se subterfugere iudicium dilationibus putat.

C A P. V.

Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur.

Gregorius in homilia. e (an. 600.)

Nonne f bege dicimus, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo.

Duo quippe illata fuerunt ei: unum negavit, alterum tacendo concessit.

C A P. VI.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Idem Maximo Episcopo. g

Mandata cœlestia efficacius gerimus h, si nostra cum fratribus onera partiamur. Proinde super cunctas Ecclesias Siciliæ te vices sedis Apostolicæ ministrare decernimus.

Quas non loco tribuimus, sed personæ. Quia ex transacta in te vita didicimus, quid de subsequenti conversatione tua præsumamus.

C A P. VII.

Ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini.

Idem. i

Quosdam: [& k infra.] Aphrica vero, qualiter mortalitate, & languoribus vastetur, quanto viciniore estis, credo quod subtilius cognovistis.

C A P. VIII.

Præsumitur factum notum in vicino loco, quod est notum in remoto.

Idem Victori Episcopo. l

Quanto: [& infra.] Latere te in vicino non potuit, quod ad nos in longinquo pervenit.

C A P. IX.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Hieronimus super Osee. m [an. 390.]

Scribam eis multiplices leges meas. Ex prius datis, & neglectis apparet, quod has negligunt.

a Illa. b al. Salomon in parabolis. c C. 20. & C. 4. eod. tit. in 1. comp. hic spectat l. is qui s. dirvus ff. de tur. & cur. dar. ab his, & s. servos in gloss. deserunt. Inst. de rer. divis. d Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. e Hom. 18. f Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. Bald. in l. 2. C. de sac. Eccl. g Greg. l. 2. epist. 4. registri. h Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & c. 1. tit. de offic. vic. in 1. comp. i Greg. l. 7. epist. 123. sive 127. regist. k Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. l Greg. in regist. l. 10. epist. 33. & 34. m Cap. 8. & 10. eod. tit. in 1. comp.

C A P. X.

Efficacior probatio requiritur ab eo, qui probare vult illud, quod non est verisimile.

Alexander III. Decano Cassien. a [an. 1170.]

Quia verisimile non est, quod H. Presbyter personatum Ecclesiæ R. Capellano concesserit, & ab eo eisdem Ecclesiæ acceperit vicariam: Provideas, ne super hoc probationem recipias, nisi communis loci fama id habeat, vel tales personæ appareant, de quibus verisimile non fit, quod debeant dejerare. Quoniam sæpe contingit, quod testes facile corrupti inducantur ad falsum testimonium proferendum.

C A P. XI.

Per cohabitationem diuinam, & famam de matrimonio, & contractibus matrimonialibus, ac alia adminicula probatur matrimonium. Pannor.

Idem Genueu. c Archiepiscopo.

Illud quoque d nobis innotuit, quod cum libera mulier per decem annos, & ultra cuidam servo scienter cohabitaverit, & ab eo fuerit carnaliter cognita, nunc ipsum asserit suum non esse maritum. Verum vir eam vendicans in uxorem, ostendit publicum instrumentum, in quo sese conjuges nominant, & per quod ipsum ei donationem propter nuptias fecisse apparet. Mulier vero instrumentum illud asserens vitiosum, ut servo dominus fraudaretur, plures testes produxit, quod ille ab amicis eius sæpe rogatus, ut eam desponeret, nec desponerent, nec desponsaturum se ipsam firmiter asserbat: vir autem non nisi prædicto instrumento, & quibusdam testibus, qui viderant eam annulos deferentem, ipsam probavit uxorem: sed mulier de more illarum, quæ panes vendunt, se annulos detulisse dicebat. Verum, quia in huiusmodi dubietate, fama viciniae magis debet attendi, si fama loci habet, quod vir ipsam in lecto e, & in mensa sicut uxorem tenuerit (cum matrimonium sit maris, & feminae conjunctio, individviam vitæ consuetudinem retinens) cogenda est mulier, ut eidem viro affectu serviat conjugali, præsertim si præscriptum instrumentum ab eo conditum fuerit, qui officium suum fideliter adimplevit.

C A P. XII.

Per violentam presumptionem probatur carnis copula.

Idem Archid. Genueu. f

Literis g fraternitatis tuæ receptis nobis innotuit, quod cum P. ab A. muliere, quam in uxorem acceperat, peteret separari, accusatores matrimonii producerunt testes firmiter asserentes, quod postquam mulier cum prædicto viro contraxerat matrimonium, consanguineum viri ejusdem solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem, ea (ut credebant) intentione, ut eam cognosceret carnaliter, h viderunt, multis locis secretis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis: [& infra.] Consul. tuæ taliter respondemus, quod ex huiusmodi violenta, & certa suspitione fornicationis, potest sententia divortii promulgari: ita quidem, ut vir licentiam habeat mortua illa ducendi aliam, muliere sine spe conjugii remanente.

(1 Et publica fama consentit, quod post contractum matrimonium se miscuerunt ad invicem, quod in presentia tua publice, ut asseris, sunt confessi, quamvis & id se post contractum matri-

a al. Castrensi. b Cap. 11. eod. tit. in 1. compil. c Januensi. d Cap. 14. de spons. in 1. comp. & post Conc. Lar. sub Alex. III. p. 50. c. 42. e Nota signa aliquam sicut uxorem tractandi, & vid. Bald. in c. Ego N. de jurejur. & in c. ex transmissis. de vest. spol. f In quibusdam deest inscriptio, ut in 2. comp. g Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. Vide Martb. sing. 116. & Alex. cons. 15. incipit. Viso processu. h in C. Barb. ut eam cognosceret carnaliter, viderunt, & in secretis & c.

matrimonium fecisse negarent. Dicitur quoque de muliere prædicta, quod de marito se simulans concepisse, alienum partum jam baptizatam, ut ferunt, se memita est peperisse, & rebaptizari faciens virum suum deceptum. Procedente vero tempore cum fama empri alieni partus fraudem detegeret, parentibus, a quibus eum emerat, occulte restituit, postea veneficum potum, & alias vitæ insidias viro parasse eadem mulier perhibetur. Quia igitur nos duxit tua f. consulendos, si ad dissolvendum matrimonium prædictæ probationes sufficiant.)

C A P. XIII.

Idem dicit, ut præced. cap.

Clemens III. (an. 1190.)

Teruo loco questionis a huiusmodi nondum tua f. petiit explicari, an juvenis sponfam, in quam per verba de presenti consensit, debeat uxorem habere: ad quorum matrimonium impediendum nepris ipsius sponsæ profliens b, se a juvene carnaliter præcognitam proponebat: a qua producti testes dixerunt, se pro certo credere, quod illa dicti juvenis extiterit concubina: adjicientes, quod eos in simul viderant per plana, & nemora, vias & invia, pluries convagantes: & testimonium viciniae super hoc recepisse dicebant. Ad majorem vero certitudinem (quia minus sufficienter crediti esse probatum, quod eadem mulier assererat) tam ipsa, quam juvenis juramentis adducti seorsum confessi sunt, quod se invicem carnaliter præcognoverant: licet juvenis nollet ea ea, quam desponsaverat, separari. Nos autem, quæ dicta sunt intelligentes, præsertim cum hoc non dicatur occultum, sed quasi prædicetur a pluribus manifestum, consultius esse credimus, ut matrimonialiter non c conjungantur, sed solutis sponsalibus separentur.

C A P. XIV.

Propter presumptionem etiam vehementem non debet quis de gravi crimine condemnari.

Innocentius III. Nivernen. Episcopo, & Archidiacono Bituricen. (an. 1198.)

Literas vestras recepimus d continentibus, quod cum causa, quæ vertitur inter Altissiodoren. Episcopum, & quosdam Burgenfes de Charitate, quos idem Episcopus de hæresi impetebat, vobis, & Abbati Collonenfi a sede Apostolica delegata fuisset, utraque pars vos duos sub certa pena sibi arbitros statuerunt, delegata vobis nihilominus potestate reservata: G. autem lator præsentium, unus ex illis hæresim suam fuerat publica voce confessus, & de fratre suo similiter recognoverat, quod eodem secum laborabat e errore: [& infra.] Nos vero prædictum G. suspectum de hæresi vehementer habuimus, tum quia quod ante dixerat, postea se dixisse negavit: tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem, asserendo illum hæreticum, vel perjurium postea commisit in Deum, purgando illum de hæresi: quorum utrumque reddit illum valde suspectum: quanquam verisimilis f videretur, quod eo tempore, quo tanquam vere penitens ab hæresi revertebatur ad fidem, tam grave mendacium non dixisset præsertim in fratrem, quem tanquam charissimum, non asseruisset hæreticum, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ. Unde præsumitur, quod cum postea purgavit illum de hæresi, turpiter dejeravit. Quocirca mandamus, quatenus cum propter solam suspensionem (quamvis vehementem) nolimus illum de tam gravi crimine condemnari, talem, & tantam securitatem recipiatis ab ipso, præter juratoriam cautionem, quod ti-

a Cap. 8. tit. de sponsal. in 2. comp. b Quod sit audiendus, qui suam turpitudinem allegat ob animæ periculum evitandum, vide Jafon. in l. jusjurandum. quod ex conventionione. §. procurator. ff. de jurejur. e jungantur. d Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. e Quid contineatur sub hoc, infra patet in gloss. super verb. purgando. f videretur. al. videbatur.

more pœnæ corporalis a debeat coerceri, discretam ei pœnitentiam injungentes, ex qua valeat apparere, utrum in tenebris ambulet, an in luce: utrumve sit vere penitens, an fecte conversus: & si eum hoc modo verum catholicum cognoveritis, non finatis ipsum indebite molestari: alioquin eum tanquam hæreticum condemnetis.

(1 Qui cum de fide sua coram ven. f. n. Bituricen. Archid. conveniretur, eique purgatio faciendā per eundem VV. qui vero penitens, & catholicus credebatur, esset indicā: tunc ipse VV. fratrem suum, quem publice asseruerat hæreticum, præstato iuramento catholicum esse firmavit, & sic a præfato Episcopo duo contraria proponebatur dixisse: unde ab Episcopo & perjurus, & hæreticus censebatur. Ex contrario vero idem VV. proposuit, quod licet de se publice confessus fuisset, nihil tamen de fratre fuerat confessus. Unde bene poterat illum purgasse, maxime cum a duobus Capellanis de Albiniaco, qui conscientiam illius noverant, se dicat audivisse, quod tanquam catholicum poterat illum secure purgare, qui eorum literas postea vobis ostendit. Sed Episcopus super eo, quod de fratre negaverat, protinus eum per ipsum, & unum Presbyterum, & alium Diaconum coram vobis convocavit: unde ipsum prolapsum in hæresim asserbat. Vos igitur in prædictum VV. contrarietates notabiles attendentes, ipsum cum literis vestris ad presentiam nostram transmissis, bonis ejus interim annotatis, donec de persona ejus, & bonis, quod statuerendum foret, statuere curavimus, adjicientes, quod cum idem VV. apud vos cum quibusdam quorundam: vos juramentum ejus, eo quod sibi contrarius videbatur, admittere noluisse, purgatione tamen pro eo per manum viij. bonorum virorum admittita: quia vero vulpecula, qua moluntur viam Domini demoliri, sagaci sunt studio capiendæ: nam vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos.]

C A P. XV.

Non præsumitur incontinentens in senectute, qui in juventute continuit, maxime si est literatus.

Idem Cenadien. Episcopo, & Abbati Deciquorum.

(an. 1198.)

Cum in juventute sua b Quinceclesiensis Episcopus adeo se maturum, honestum, & providum exhibuerit, ut ab Ecclesia Romana meruerit pallio decorari: non est de levi credendum, quod postquam ad senilem e pervenit ætatem, turpiter abjecerit jugum Domini, foetores libidinis amplectendo: cum labes huiusmodi, quæ nonnunquam in juventute contrahitur, in senectute frequentius expiatur. Quis præterea de facili crederet, quod vir præditus scientia literarum, propriae salutis oblitus, ad eam passionis ignominiam se converteret d, ut cum propria nepte abominabilem perpetraret incestum? cum etiam secundum sententias ethnicorum naturale fœdus inter tales personas nihil permittat sævi criminis suspicari e. Licet igitur Rex Hungariæ eundem Episcopum nobis per nuncios, & literas de tali crimine detulisset, postulans, ut malum huiusmodi perniciosum exemplo de Hungarica Ecclesia tolleremus: Quia tamen ejus suggestio non de charitatis radice procedere videbatur, nolimus aures nostras quasi malignis delationibus inclinare. Sed f ut probaremus, si spiritus esset ex Deo, Auriensi g Episcopo dedimus in mandatis, ut prudenter, & caute a Coepiscopis indagaret, utrum præfatum Episcopum crederent tali labe reperfum. Qui nobis postmodum rescripserunt, quod eum virum honestæ

a Temporalis, in omnib. vet. lib. & in vet. comp. b Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. c postq. venit ad similem ætatem & c. d converte. vir. e vid. l. ut vim. & ibi gloss. & Doct. ff. de justit. & jur. fact. Sed ut probaremus spiritus, si essent ex Deo & c. g Januensi.

honestae conversationis esse credebant, personam illius multipliciter commendantes.

CAP. XVI.

Is, pro quo beneficiando scribitur cum clausula, si idoneus fuerit, non tenetur probare se idoneum, cum idoneus praesumatur.

Idem a Archiepiscopo & Praeposito Mediolan. (an. 1200.)

Dudum a Archiepiscopo Mediolan. dedimus in mandatis, ut C. Scholarem a Presbytero sancti Victoris in Clericum ejusdem Ecclesiae recipi faceret, & in fratrem: c [& infra.] Sed Presbyter memoratus Archiepiscopi duobus Clericis facultates Ecclesiae memoratae, adjiciens, quod praedictus C. non erat idoneus ad illius Ecclesiae beneficium obtinendum: [& infra.] Causam vobis duximus committendam ita, ut ex illa clausula, scilicet, si persona fuerit idonea, quae nostro rescripto reperitur inserta, eidem Scholari probandi se idoneum nulla necessitas imponatur: cum prima facie praesumatur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur.

TITULUS XXIV. DE JURE JURANDO.

CAP. I.

Agitur potest ad relaxationem juramenti, cujus implementum surprudinem continet ex parte suscipientis. h. d. quoad intellectum, & est casus notabilis. Abbas.

Gregorius III. d. universis Christianis. (an. 735.)

EX administrationis: e [& infra.] Mandamus, quatenus creditores ad juramenta super usuris sibi solventis praestita, relaxanda sub contradic. app. ob. Ecclesiastica distractione cogatis.

CAP. II.

Non valet juramentum praestitum a Praeato de non repetendis rebus Ecclesiae. Vel sic: A juramento meretriculo sic absolutio per Judicem Ecclesiasticum.

Gregorius in Registro. f

PERVENIT ad nos g Laudicen. Episcopum ob Ar. Comite rebus suis spoliatum, & jurare compulsum, quod non repeteret sic ablata. Cognita igitur contumelia, valde doluimus: asserentes ipsum Episcopum nullius juramenti vinculis super hoc posse constringi: quem tamen absolvimus, quia nefandissima coactione juravit.

CAP. III.

Non deseras, qui juramenti implementum in melius commutat. Et non adstringitur quis juramento ad implendum, quod juravit, si ab alia parte non impletur, cujus respectu praebuit juramentum.

Idem Regi Francorum.

PERVENIT ad nos: [& infra.] Non enim propositum aut promissum infringit, qui in melius illud commutat. Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramento, vel fidei obligatione, interposita conditione firmasset, aliquatenus teneris, si constat eum conditioni minime paruisse.

[1. Quod cum iam pridem ad partes Alverniae, &c.

CAP. IV.

Ponitur forma juramenti septem capitula continens, secundum

a Archiepiscopo. b Ex hac Decr. collige, quemlibet praesumi bonum, de quo art. praeter. Fel. vide Alex. cons. 127. incip. Salvatoris in 3. volum. c vide Angelum. d In duobus vetustissimis, nopus: in ceteris 3. habetur; in uno octavus, quod rectius videtur. Hoc caput inordinate, & praepostere sequentibus est propositum cum se ex sec. compil. sequentia ex 1. e Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. f al. ex Registro Gregorii g Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 17. c. 7. h Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. Sed neque hoc c. dicit Ant. August. se invenire in reg. B. Gregor. vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & q. 88. art. 2. & 12.

dum quam jurant Papa Episcopi: sed hodie omnes recipientes dignitatem a Papa sibi jurant. Hoc sit pro Summario, & divisione.

Idem Petro Subdiacono.

EGO & N. Episcopus ab hac hora in antea fidelis ero sancto b Petro, sanctaeque Romanae Ecclesiae, domino meo Papae C. ejusque successoribus canonice intrantibus. Non ero neque c in consilio, neque in facto, ut vitam perdat, aut membrum d, vel capiat mala captione. Consilium, quod mihi aut per se, aut per literas, aut per nuncium manifestabit, ad ejus e damnum nulli pandam: Papatum sanctae Romanae Ecclesiae, & regulas sanctorum patrum adjutor ero ad defendendum, & retinendum (salvo ordine meo) contra omnes homines. Vocatus ad Synodum veniam: nisi praepeditus fuero canonica praepeditione. Legatum Apost. sed. quem certum esse cognovero, in eundo, & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo. Limina Apostolorum singulis annis aut per me, aut per certum nuncium visitabo: nisi eorum absolvar f licentia. Sic me Deus adjuvet, & haec sancta g Evangelia.

CAP. V.

Non tenetur Clericus Episcopo suo obedientiam juramentum praestare, nisi ratione administrationis sibi concessa.

Urbanus Papa. (an. 228.)

NULLUS Episcopus Clericos suos (nisi forte, quibus b Ecclesiasticarum rerum commissa fuerit dispensatio) sibi jurare compellat.

CAP. VI.

Qui se obligavit ad usuram solvendas, solvere non cogitur, nisi juraverit: quo casu cogitur, sed reperit.

Alexander III. Episcopo Vigilen. (an. 1180.)

DEBITORES i ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi non debent. Si vero de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt domino reddere juramentum. Et cum usurae solutae fuerint, creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiastica severitate (si necesse fuerit) compellendi.

CAP. VII.

Debitor, qui juravit creditoribus nullam gravamen super repignorata inferre, donec solverit debitum, non auditur repetens pignus, volendo compensare fructus in sortem: sed debet prius debitum integraliter solvere, & demum rem cum fructibus inde perceptis exposcere. h. d. & est casus notabilis.

Idem Rothomagen. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.

AD nostram noveritis audientiam pervenisse k, quod cum P. quibusdam hominibus certam summam pecuniae mutuasset, quasdam ab eis possessiones, & redditus recepit in pignore, ipsos juramenti religione adstringens, quod super illis, donec solverent sibi pecuniam, nullam ei gravamen inferrent. Licet autem de possessionibus illis, & redditibus nondum sortem, deductis expensis, receperit l, tu tamen, frater Archiepiscope, eum propter hoc excommunicationis vinculo adstringisti: [& infra.] Ideoque mandamus, quatenus recepta a praefato P. sufficienti cautione, quod vestro debeat parere mandato, absolvatis eundem. Deinde debitores ejus, qui praedictas possessiones, & redditus contra juramentum subtraxisse dicuntur, si ita est m, eos Ecclesiastica censura cogatis, ut haec restituant, nec

a Cap. 10. eod. tit. in 1. compil. b al. beato. c dictio, neque, abest. d Quid appel. membri veniat, Bartol. in l. 2. ff. de pub. jud. Auth. sed novo jure. C. de serv. fugit. & 89. dist. c. singularia. e eorum. f al. absolvas. g Sancta Dei. h Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. i Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 16. c. 4. k C. 3. eod. tit. in 1. compil. l vid. l. 1. cum nor. C. de fruct. & lit. expen. m Cod. Barb. Si ita est, per censuram Ecclesiasticam cogatis.

nec sibi molestias inferant, donec ei pecunia persolvatur. Cum autem ei pecuniam, sicut juraverunt, persolverint: vos ipsum ad restituendum, quidquid (deductis expensis) ultra sortem receperit confiteri, inducere studeatis: & si communis non fecerit, in eandem excommunicationis sententiam reducatis eundem.

[1 Exinde vobis literas nostras cogimus destinare, praesertim cum ille, sicut asserit, sorte sua velit esse contentus.]

CAP. VIII.

Si juramentum per metum extortum servari potest sine interitu salutis aeternae, servandum est: Ecclesia tamen Romana consuevit a tali juramento absolvere.

Idem Alexander III. Senon. Archiepiscopo. (1180.)

SI vero a aliquis quatenus gravissimo metu sub religione juramenti suum jus resutare coegerit, ipsumque sibi retinuerit, quia nos consulere voluisti, an alter eorum, vel neuter id habere debeat: Duximus tibi respondendum, quod non est tutum, quemlibet contra juramentum suum venire, nisi tale sit, quod servatum vergat in interitum salutis aeternae: nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne auctores perjurii videamur. Verum aliquando in Rom. Ecclesia a pluribus praed. n. factum esse recolitur, quod Clerici, qui coacti ministerium Ecclesiae abjuraverunt, de juramento absolute beneficium meruerunt, & ad coerendam iniquitatem eorum, qui Ecclesiasticos viros ad praestandum illud compulerant, permisi sunt in eadem Ecclesia ministrare.

CAP. IX.

Monachi, qui pro debito monasterii jurant stare in obsequio, & fidejussores, qui juraverunt creditorem indenariam servare, juramenta servare coguntur.

Idem b Sardinensibus Episcopis.

EX rescripto c, quod nobis est praesentatum, innotuit, Abbatem Tremem. cum Petro super summa octo milium solidorum taliter convenisse: [& infra.] Super haec praedictus Abbas quosdam ex Monachis obsides dedit, qui de observanda conventionem juraverunt, ut si ipsi deficerent, alii Monachi loco eorum in obsequio ponerentur. Insuper si fidem dicti Monachi non servarent, Abbas dedit eidem V. d. & ejus uxorem fidejussores: qui similiter fidem praestitisse dicuntur. Ideoque mandamus, quatenus tam Abbatem, & e Monachos, quam V. & uxorem ipsius monere curetis, ut sicut jurant, eandem conventionem faciant adimpleri, alioquin Abbati, & Monachis ingressum interdicatis Ecclesiae: & in terra praefari V. & uxoris ejusdem, usque ad dignam satisfactionem, inhibeatis divina officia celebrari.

CAP. X.

Perjurus est, & ab Ecclesia removendus, qui non necessitate, sed voluntate venit contra licitum juramentum.

Idem London. & Vigorien. Episcopis.

QUERELAM f R. Canonici Linconien. accepimus, quod cum V. Clericus ei duos bisantios nomine Ecclesiae de statera se annuatim soluturum, interposito sacramento firmasset, per biennium ab hujusmodi pensionis solutione cessavit. Quoniam igitur non merentur Ecclesias regere, qui sunt crimine perjurii irretiti, mandamus, quatenus si vobis constiterit memoratum V. contra juramentum suum non necessitate, sed voluntate, ab eisdem pensionis solutione g cessasse, ipsum a praescripta Ecclesia removentes, eam praefato R. restituere minime differatis.

a Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. parv. 17. c. 1. vide e. ad audientiam, supra. b Sardin. & Gabilon. Episc. c Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 17. c. 3. d al. G. al. N. e in antiq. & Monachos. f Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part. 17. c. 5. Vide Corser. sing. 93. lit. E. in verbo Emphiteuta. g cessare. Tom. II.

CAP. XI.

Si praesentatus jurat praesentanti de antiquo censu augendo, & postea contrarium jurat instituenti, valet secundum, & non primum, tamen ab Ecclesia removetur.

Lucius III. Norvicon. Episcopo. (an. 1181.)

TUA nos duxit fraternitas a consulendos, cui standum sit juramento, cum Clericos Religiosi jurisjurandi religione constringunt ad majorem solito pensionem solvendam, vel praestandum aliquid beneficii, praeter solitam pensionem: cum autem instituuntur ab Episcopis, jurant, quod antiquam pensionem, & solitam non augebunt. Tuae igitur consult. breviter b respondemus, quod cum posterius juramentum ratione, & Lateranensis Concilii e autoritate juvetur, primo praedictat, quod de cupiditate processit. Caeterum justum est, ut Clerici pro perjurio, quod vitare non possunt, ab Ecclesiis perpetuo excludantur.

CAP. XII.

Episcopi de perjurio gravius, quam alii, sunt puniendi. h. d. Urbanus III. Archiepiscopo. Pisan. (an. 1186.)

CUM d quidam. [& infra.] Consul. t. r. quod in Episcopos, qui suum transgressi sunt juramentum, est tanto gravius vindicandum, quanto majori praeseminent dignitate, & eorum exemplo facilius alii poterant ad similia provocari.

[1 Episcopi Sardiniae, sicut nobis est ex tua parte propositum, quibusdam pecuniam, sicut tenebantur, juramento adstricti, non solverunt: & quidam Episcopus ipsum terrae in die dedicationis Ecclesiae ordines, cum dies ille ad hoc institutus non fuerit, celebraverit: & quidam etiam juraverunt aliquando, quod fratri vel sorori, patri aut matri loqui non debeant, aut quodlibet eis subsidium ministrare, a nobis quid de hujusmodi faciendum sit, tua f. requisivit. Nos igitur.]

Illicitum est juramentum de non praebendo subsidium conjungendo. h. d.

S. i. Illi vero e, qui jurant non loqui patri, vel matri, sorori, vel fratri, aut eis humanitatis subsidium non exhibere: absolvendi sunt ab illius observantia juramenti, cum illicitum sit, & contrarium rationi: injuncta tamen eis de hoc, quod male juraverant, poenitentia competenti.

CAP. XIII.

Non valet juramentum Monachi claustrum abjurantis: & sibi de hoc gravis poenitentia imponitur.

Idem.

SICUT f ex literis tuae discretionis cognovimus, R. Prior monasterii tui, iracundiae calore succensus juramento firmavit, quod in claustro ejusdem monasterii, quo se vinculo professionis adstrinxit, non esset cum G. Monacho ulterius moraturus: [& infra.] Respondemus, quod non licuit Monacho supradicto traverarium g juramentum facere, maxime cum fidem professionis frangeret, & stabilitatis suae propositum evacuet. Ideoque circa eum tua sollicitudo provideat, quod talis ei poenitentia injungatur, ut alius quilibet exemplo ejus deterritus, simile aliquid facere pertimescat: ipse vero in claustro, quod licite abjurare non potuit, cum stabilitate perpetua suam poenitentiam exequatur.

[1 Querenti ergo tibi, quid super hoc circa eundem Monachum sit agendum.]

CAP. XIV.

Vasallus, qui juravit Praeato, successoribus jurare non cogitur.

T. Clemens

a Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. b taliter. c Conc. Lat. sub Alex. III. c. 7. §. prohibemus. Habes infr. de cens. e. prohibemus. d Cap. 11. eod. tit. in 1. compil. e Vide Sotum lib. 8. de just. & jur. q. 1. art. 7. f C. 3. eod. tit. in 2. compil. g Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & Sot. l. 8. de just. & iure. q. 1. art. 7.